

A pince

Alig pirkad, a falu még alszik. Kara Jozef szövetekezeti nyugdíjas erélyesen lelöki magáról a nehéz dunyhát, leengedi az ágyról a lábát, és ösztönös mozdulattal dugja elnyútt bocskorába. Ilyenkor bizonyára nem volt egy lélek sem a faluban, aki ennyire korán lábon lenne. Az öregség ébreszti, nyitogatja a szemét.

De hát minek is heverészne tovább, gondolta, hiszen éjfélről szinte le sem hunyta a szemét, csupán hánykolódott az ágyában. Meg fulladozott, és egész idő alatt csak köhécselt. Az átkosan rövid alvás után gondolatai a régen kitaposott ösvényen indultak el. Már több mint négy esztendeje, amikor örökre itt hagyta hú társa, ugyanaz jár az eszében, az idő kérlelhetetlen múlása, a vég közeledte, amitől már rég nem fél. Inkább ellenkezőleg, várja, ő maga óhajtja. Hiszen eleget élt már, maholnap ünnepli a nyolcvannyolcadikat. Hosszú idő ez, nagyon. Érzy, hogy napról napra gyengébb és tehetlenebb. Ez az állapot mindig elkészeríti, és ilyenkor akarva-akaratlan a halálra gondol. Sőt, éjszakánként még beszél is hozzá. Alig szundít el a meleg dunyha alatt, az udvaron az öreg vak kutya felvonít, erre nem egyszer fel is ébred. Fülel, hallgatózik, lépteket hall, majd megnyikorodul az ajtó. Hinni kell a szemének: ott áll az ágyánál a kaszás! Odahajol hozzá és megérinti a vállát. „Mennem kell?” – kérdi tőle bátran, de a kaszás csak néz, mintha semmit sem hallana, s amilyen hirtelen megjelent, oly gyorsan el is tűnik, s ott hagyja őt gyötrődni megalázottan, továbbra is bizonytalanságban.

– A nap még sehol, s én már holtfáradt vagyok – jegyzi meg hangosan Kara Jozef. Igen, hangosan, és nem kell csodálkozni azon, hogy magával társalog. Négy éve annak, hogy egyedül van otthon, s ha hangos szót akar hallani, magában beszél. Már meg is szokta, hatásos gyógyír ez a magány nyomasztó terhe ellen.

Lassan az ablakhoz tötyög, meglepetten és nagy sajnálattal látja, hogy fehér hótakaró lepi az egész udvart, sűrűn havazik, mintha valaki fent az égbolton rázná hatalmas dunyháját. A hópelyhek egymás után hullanak mindenre, amit csak lát az ablak üvegén át a lopakodó pirkadatban. „Este már fagyott, az éjszaka is hideg volt, ez a hó már megmarad” – gondolta kedvetlenül. S magában már le is mondott róla, hogy elmenjen a pincéhez, ahogy tervezte, amit nagyon sajnált, mert mára már, éppen vasárnapra, egy kortynyi bor sincs a házban.

– Mégiscsak megyek, persze, hogy megyek! – buggyant ki az öregből, és lábát máris nehézke-

sen gyömöszöli a viselt csizmába, felveszi a jócskán kopott, nehéz télikabátot, és egészen a fülébe húzza a molyoktól már itt-ott kirágott báránybőr kucsmát.

Kara Jozef lélekben már felkészült a pincéhez vezető út gyötrelmeire, az ajtó elé állítja a háromliteres demizsont, aztán megragadja a veszőseprűt, és a kiskapu irányába kezdi söpörni az utat. Lassan halad, a seprű nyomán röpköd a frissen hullott hó. A kiskapuban fáradtan szuszszan egyet, aztán határozott léptekkel elindul a demizsonért.

Az öreg a hidegtől görnyedten ballag a kihalt utcán a felvégre, ahol a pincesor kezdődik. Az egész testét átjárja a hideg szél, ami a Fehérszikla felől süvít és végigsöpör az egész falun. Kis idő múltán már gyorsabban liheg, az orrából, a szájából pára száll.

– Ugyancsak nekiveselkedett... Szinte vág... – röppent ki belőle. – A kutyát se verik ki ilyenkor – mondja magában, és bánja már, hogy meggondolatlanul elhagyta az otthoni meleg konyhát. Úgy tűnt neki, hogy már nagyon régen csörtet a hóban. Szilárdan érzi, hogy léptei lassulnak, hogy tovább már nem bírja, mert a lába mintha ólmosodna. Meg kellett állnia. Ahogy kiegyenesedett és felnézett, a korai szürkületben látta, hogy hála Istennek, már itt a falu vége, pontosabban az utolsó előtti ház, ahol a hatalmas hársfa alatt kőkereszt áll. Mint gyerekkorában mindig, most is keresztet vetett, ahogy az apjától látta. „Istenem, hányszor elmentem én itt a kőkereszt mellett” – jutott az eszébe. Szinte megszámlálhatatlan. Akkor, gyerekkorában, amire világosan emlékszik, fogta apja meleg kezét, úgy mentek kipirult arccal a pincéhez az elődeik nyomát őrző ösvényen. Most is, sok évtized múltán érzi lelkében azt a biztonságot és védelmet, amit az apja meleg tenyere sugárzott.

Kara Jozef megállt, s emlékei közt keresi apja ábrázatát, de az valahogy a homályba vész. Nem képes életre kelteni az annyira ismert arcvonásokat, az apja mintha nem is élt volna. Az az érzése, hogy egy alig átlátszó függönyön át néz rá, és csak elmosódott, láthatatlan arcú alakot lát. Hol van már az apja meg a többiek, akik valamikor előtte itt jártak? Mind odavan, egyedül maradt, egyes-egyedül, mint ez az öreg hárs óvja híven a kőkeresztet. Ez is kidől majd egyszer, mint ahogy ő is, csak hogy ő sokkal előbb, mint ez az óriás fa.

– Elég, félre az ilyen hiábavalóságokkal! – kapott észbe, s ahogy jobban körülnézett, meglepte a kibontakozó, szépen láthatóvá váló táj. Igaz, a havazás nem szűnt meg, a sötétszürke hófelhőkből szüntelenül hullott, és vastagon befedte a jól ismert környéket. Aztán a gyászos fekete madarakra, károgó varjakra lett figyelmes,

amint a behavazott falu fölött szálltak, aztán a rétek irányába húztak a közeli Kémény-szikla felé, ahol eltűntek a szeme elől.

Az öreg folytatja útját, fújtat az erőlködéstől, de bátorítja a tudat, hogy minden lépésével közelebb kerül a pincéhez, aminek ölében, mint mindig, most is menekvést talál. Minden tíztizenöt méter után megáll egy kicsit, hogy pihenjen. Ilyenkor bütykös ujjával megtörli a fagytól megdermedt bajuszát, és tekintetével elkalandozik valahová a magas sziklák fölé, ahol előbb eltűntek a varjak. Testét a hideg rázza, ami egyben hajtja is tovább. Meg sürgeti a vágy a gyertya pislákoló fénye, saját borocskája után, ami a viaszgyertya lángja mellett oly csábosan kínálja magát az üveg pohárban. Már nem gondol az út keservére, a hidegre, a hóra, a túlfáradt testére, hanem az öröme, ami mindig várja a pincében. Minél közelebb kerül hozzá, annál bizonyosabb, hogy ezért az örömeért útra kelne akkor is, ha cigánypurdék potyognának az égből. Kara Jozef részére ez az egyes-egyedüli, aminek az életben még örül, s ezt nem hagyná ki a világért sem. Ennyi és semmi más, mert a női öl melege élete is rég odavan. Számára a gyönyör hóforrása már kihűlt. Eltemette hajdani erős vágyát, hogy vigasztalást nyerjen az asszonyi ölben, ez az emlékek mélyére került, amely, ha néha egy

pillanatra vissza is tér, amely gyorsan lobban, oly hamar ki is alszik, elszáll, mint a füst.

Az öreg végre kifújhatta magát a présház ajtaja előtt, amit csak nehezen tudott fél kézzel kinyitni, a másikban a demizsont szorongatta. Néhányszor dobbantott a lábával, lerázta magáról a havat, aztán határozottan lépett a présház homályába. A gyertyagyújtás után ösztönösen szétnézett a helyiségben, hogy minden úgy van-e, mint egy hete itt hagyta. A szemle után most is összeszorult a torka, mert az eredeti berendezésből mára már alig maradt valami. Az igazat megvallva nincs is rá szüksége. A pince díszét, a hatalmas sváb prést, amit a nagyapja után örökölt, ma már a falumúzeum látogatói csodálják. Ott áll az udvaron, tető alatt a maga szépségében, felújítva, átfestve. Olvasható rajta nagyapja neve szépen belevésve a gerendába: Jozef Kara, s a szomszéd falubeli sváb mester megörökítette a készítés évét is: 1883. Mit kezdene ő az olyan eszközzel, aminek csak a kőből faragott alja lehet vagy négyszáz kiló. Neki már nincs szüksége semmilyen présre. A szőlőjéről már rég lemondott, s azt a kétszáz kilónyit, ami a kertben terem, kipréseli a szomszéd, és a mustot még el is hozza a pincébe. Ennyi éppen elég egész évre, többre nem is lenne szüksége. Egy hétre három liter. Semmi több. Ebből néha még a szomszéd-

Nyilasi Tibor festménye

nak is jut egy-egy pohárral. Túladott a puttonyon, a kádon, a mérőn meg a hordókon is. Amit lehetett, eladott, ami maradt, elosztogatta. Csúpan a tölgyfaasztal maradt itt a paddal és a két tölgyfaszék. A présház gerendájáról már rég nem lógnak szőlőfürtök, se házi sonka meg kolbász, hálóba bugyolálva a legyek ellen. Rég túladott a sezlonon is, ami a vasárnap délutáni szunyókálásokra szolgált itt a pincében. A fali polcok is üresek, néhány berámázott oklevelet hagyott még a falon, amit a helyi vagy a járási borkóstolókon kapott. Ez minden.

Kara Jozef egyik kezében az égő gyertyát tarja. A másikkal leakasztja az üvegtököt, ahogy errefelé a lopót nevezik, és a pincelépcsőhöz indult. Itt a kőboltozat alatt sorakozott hajdan, az ötvenliterestől a héthektósig, tizenkét hordó. Maradt neki kettő a kisebbek közül. Megilletődve áll előttük egy ideig, ami jelzi, hogy viszonya a borhoz bizalmas és barátságos. Mint ahogy az természetes is, mert a saját házi bora nem csupán az öröm, az erő, az életkedv itala, hanem más is, sokkal több. Különös kapocs azokkal, akik előtte voltak itt. A bor elővarázsolja az elődökkel való emlékeket, mint ahogy most is eszébe jut, miként borozgatott itt több mint hetven évvel ezelőtt elhunyt nagyapjával. S az akkori bor is épp olyan volt, mint az övé most. A bor illata mindig eszébe juttatja a vidám szüreteket, a forró öleléseket, a régi, már elcsendesült kacajokot és az elhamvadó tábortüzeket.

Az öreg fontolgatta, melyik hordóból vigyen. A vörösbor mellett döntött, a kékfrankosból visz. Kikocogtatta az ötvenliteres hordó dugóját, és nagy lélegzetet véve húzott a lopóba. Hajdan egy húzásra megtelt a literes lopó, most meg, ahogy mutatóujjával engedett a hordóra előkészített pohárba, bizony alig telt meg.

– Hiába, no – emelte poharát a magasba. – Már a tüdő sem szolgál úgy, mint kellene – mondta hangosan, és elhatározta, hogy csapra üti a hordókat.

Kara Jozef, ahogy ott álldogált a hordók előtt, egész idő alatt érezte, hogy fájdalom hasogat a derekában, a lábában fáradtságot érzett, alig állt a lábán. Lassan, bizonytalan léptekkel indult föl a lépcsőn. Csak akkor könnyebbült meg egy kicsit, ahogy a présházban leült az asztalhoz, keresztbe tette vékony lábait és könyökével rátámaszkodott. Aztán hörpintett egyet a pohárból, de nem engedte le a torkán, csak melengette a szájában, úgy ízlelgette. Jó, nagyon jó, dicsérte, elégedett volt vele. Már hogyne lenne, hiszen olyan, ahogy az Isten megteremtette, gondolta magában. Fejtéskor *ánslógon*¹ kívül semmi mást nem használ. Semmiféle porokat, egy csöppnyi vizet sem. Ilyen bort ittak az elődei, ilyenrel traktálta a vendégeit, s ami a legfontosabb volt,

ilyet kínáltak eladásra is. Ez íratlan törvény volt a családjukban, amit senki sem szegett meg.

A pohár bor után az öreg olyan jól érezte magát, ahogy már rég nem. Mintha egészen kicsérelték volna. Az alkohol nagyon gyorsan a fejébe szállt, és nyomban szünni kezdtek a fájdalmai. A bornak tulajdonította, igen, a bor, mert mást ma még nem vett a szájába. Meg kicsit a pincének, mert itt másként szokta érezni magát, mint bárhol másutt. A pince valahogy nyugtatóan hatott a lelkére. Nem is csoda, hogy ilyenkor szívében hálával gondolt dédnagyapjára, aki a meredek hegyoldalban kiásta ezt a pincét, meg a nagyapjára, aki mészkőből a boltozatát csinálta. Az apja is hozzátette a maga részét, a pincéhez présházat épített, ugyancsak mészkőből. Neki már nem maradt más, csak annyi, hogy a pince földjét kirakja égetett téglával. Most már ebben a kényelemben semmiképp sem sajnálta, hogy idejött. Hálás volt az Úrnak, hogy nem hagyta magát elriasztani a hidegtől meg a hótól, s nem maradt otthon. Egy-két óra múlva a nagymiséen imájával hálát ad neki ezért meg mindenért.

Kara Jozef odament a présház ajtajához és kitárta, hogy mélyet lélegezzen a fagyos levegőből. Szinte megdermedt, ahogy körülnézett a tájon: amíg iddogált, kint még folyton sűrűn havazott, és a hó teljesen befedte csizmája nyomát. Kutatva szemlélte a tájat és gondolkodott: „Vajon a domb alatti faluban tudja-e valaki, hogy itt fenn emberi lény van? Vajon tudhat-e erről valaki, hiszen a hóban semmi nyoma. Nem. Hanem az is igaz, ha majd hazafelé tart a faluba, valamelyet csak hagy maga után. Ahhoz azonban, hogy ebben a nagy hóhullásban elhagyja a pincét, pihennie kell. Tudja, hogy friss erőgyűjtés nélkül a nehéz pinceajtót sem tudná bezárni, nemhogy a meredek lejtőn lejusson a faluba. Keserűen vette tudomásul azt is, hogy a nagymisére ma már nem jut el, és imádságával nem tud hálát adni a mindenható Istennek eddigi egész életéért. Becsukta a présház ajtaját, aztán apró léptekkel az asztalhoz ballagott, és csaknem tehetetlenül rogyott a székre. Nagyon rosszul érezte magát. Kóválygott a feje, és a szeme előtt minden elsötétedett. Fejét az asztalon pihenő karjára hajtotta, és nyomban elhatározta, ha már nem imádkozhat a templomban, itt fog, a pincében...